

Activitats amb MuseScore

Introducció

Aquesta proposta pedagògica recull diverses idees per a treballar aspectes relatius a la lectoescriptura musical amb el software de codi obert MuseScore. El MuseScore es un editor de partitures lliure molt versàtil i d'ús ràpid i senzill, especialment si es fa la introducció de notes mitjançant el teclat. Començarem aquesta proposta explicant el funcionament bàsic d'aquest mètode. Després es desglossaran mitjançant pràctiques concretes les activitats abans esmentades i finalment s'exposarà una proposta per a introduir la composició musical als alumnes, sempre a través del MuseScore.

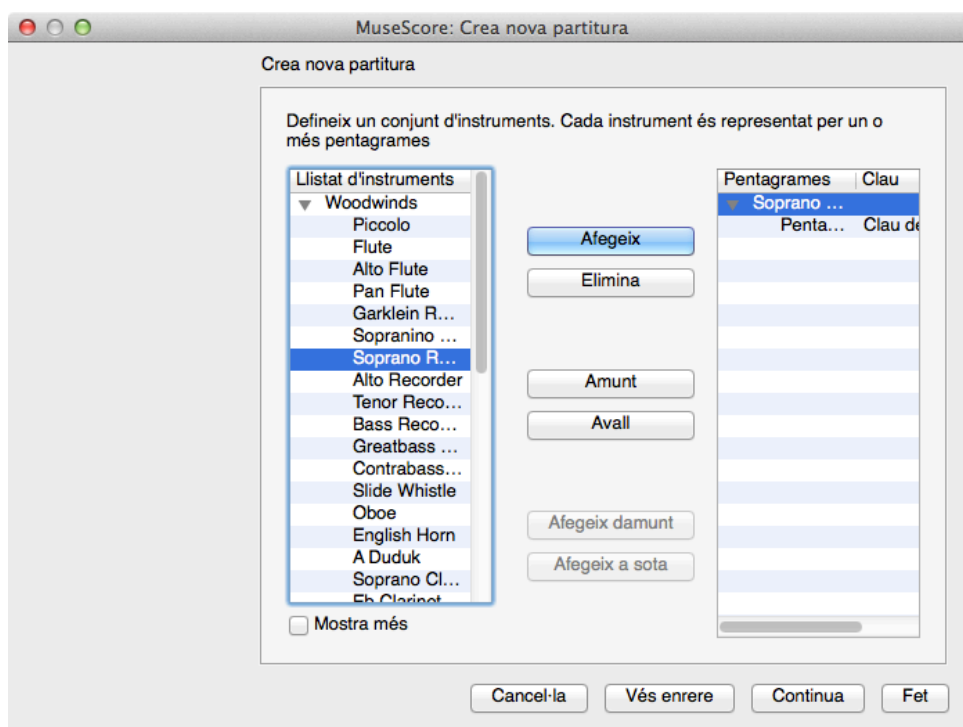
Funcionament bàsic del MuseScore

En primer lloc cal descarregar i instal·lar el programa. La web oficial i recomanada per fer-ho es <http://musescore.org>. Si es vol anar directament a la secció en català cal afegir /ca a l'adreça (<http://musescore.org/ca>) o /es si es vol en castellà.

Un cop instal·lat i en iniciar-lo el programa apareixerà amb una partitura de mostra.

Per a començar-ne una de nova cal pitjar, o bé el botó de la pàgina en blanc situat a la part superior esquerra de la pantalla o bé al menú Fitxer/Nou...

Aquí només cal seguir els ajustos que es requereixin per a la partitura que volem crear (clau, compàs, tonalitat...). En el selector de la primera plana es recomanable escollir “des de zero”. La part més complexa pot ser la que demana els instruments que volem afegir, la de la segona plana, ja que segons la nostra elecció la partitura sortirà configurada d'una manera predeterminada o una altra. El que es recomana per a treballar les activitats que farem aquí es afegir una sola part de flauta dolça soprano. El trobarem a la opció “Woodwinds” i aquí clicarem a Soprano Recorder i clicarem el botó “Afegeix”.

Això generarà una partitura d'un sol sistema en clau de sol. No us preocupeu pel nombre de compassos si no el sabeu exactament, sempre se'n poden afegir o eliminar.

Un cop generat el document posem-nos a la feina. Cal saber que el Musescore té dos modes de funcionament: edició i entrada de notes. En el primer, activat per defecte, podem modificar certs aspectes de la partitura però, òbviament, no el que ens interessa, que és introduir notes, així que activem el mode d'introducció. Això es pot dur a terme de

tres maneres diferents: pitjant el botó corresponent , pitjant la lletra "n" al teclat o mitjançant el menú "Notes" a l'opció "Entrada de notes".

Un cop activat, ja es poden introduir notes tant amb el ratolí com amb el teclat. Per als més petits amb els que treballarem amb el programa, els de cicle mitjà de primària, si encara no tenen ben assolida la lectura de notes al pentagrama farem servir el ratolí, ja que es tracta d'una manera més gràfica i no cal saber el nom de la nota, sinó la seva posició dins del pentagrama. L'entrada de notes amb el ratolí és molt senzilla: es clica a la part superior la figura rítmica i les alteracions amb les que es vol escriure

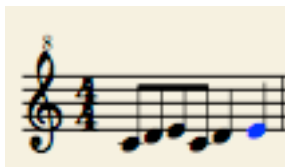
i després a dins del pentagrama allà on vulguem escriure la nota. Si volem escriure un silenci només caldrà activar el botó representat amb un silenci de negra. Això crearà silencis de la durada que tinguem seleccionada en aquest moment quan cliquem al pentagrama.

Amb el teclat es fa d'una manera similar a com fariem servir un processador de textos, però amb diverses consideracions.

Per començar, la selecció de la durada de les notes es fa mitjançant els nombres de l'1 al 9 al teclat. La tecla "0" introdueix un silenci de la durada seleccionada. Un cop escollida la durada, si el que volem es introduir notes caldrà escriure-les amb el teclat (sempre posteriorment a la seva durada) fent servir la notació anglosaxona:

Do	Re	Mi	Fa	Sol	La	Si
C	D	E	F	G	A	B

Per tant introduir "4,c,d,e,c,5,d,e" al teclat crearà això:

A part d'això, fer servir els cursors dreta i esquerra del teclat seleccionarà la nota que vulguem editar (igual que moure el cursor en un processador de textos i els cursors amunt i avall del teclat pujaran i baixaran un semitò per pulsació la nota seleccionada. Si a més pitgem la tecla Ctrl (Cmd a un Mac) pujarem i baixarem octaves senceres. Per a introduir figures amb punt senzillament pitjarem el punt al teclat abans d'introduir la nota.

De la mateixa manera que en un processador de textos esborrem lletres amb la tecla “retrocés” (backspace) aquí ho farem de la mateixa manera per eliminar notes.

Per acabar, per afegir nous compassos cal anar al menú “Crea/Compassos” i aquí escollir la opció “Afegeix compassos...” si es volen afegir al final de la partitura o “Insereix compassos...” si es volen afegir a partir del compàs en el que estem treballant o tenim seleccionat. Alternativament si només volem afegir o inserir un sol compàs escollirem la opció corresponent: o bé “Afegeix compàs” o bé “Insereix compàs”.

Per eliminar compassos sortirem del mode “Entrada de notes” (de la mateixa manera que hi hem entrat), seleccionarem amb el ratolí el compàs que vulguem eliminar (o els compassos si mantenim pitjada la tecla majúscules) i seleccionarem la opció “Elimina compassos seleccionats” dins del menú “Edita”.

Un cop acabada la introducció de notes, o si volem escoltar el que hem fet fins al moment, tan sols cal pitjar el botó de reproducció: . Si volem tornar a reproduir des del principi caldrà pitjar el botó “inici”: .

Si el programa no emet só pot ser per una mala configuració del dispositiu MIDI. Referiu-vos a la documentació d’ajuda del programa per al vostre sistema operatiu pitjant la tecla F1 o al menú “Ajuda” opció “Manual local”.

Tot i que d’entrada pot semblar molt més fàcil treballar amb el ratolí, un cop es domina la introducció mitjançant el teclat es molt més ràpida i efectiva, així que el que es recomana es que a poc que es pugui, es treballi amb els alumnes mitjançant aquest mètode.

Per descomptat el Musescore té moltíssimes més funcions que no pas aquestes, però el que ens interessa per començar a treballar és això. De cara al mestre, però, es recomana que experimenti amb les possibilitats que ofereix el programa, ja que aquest pot ser de molta ajuda de cara al docent de l’àrea de música.

Activitat 1: Copia i endevina la cançó.

Aquesta activitat, adreçada als alumnes de cicle mitjà de primària, pretén que aquests es facin una idea de l’analogia entre la grafia musical i el seu só alhora que es familiaritzen amb el programa de cara a activitats més complexes.

Abans de fer aquesta activitat s’ha de reservar com a mínim una sessió d’una hora per a explicar i practicar el funcionament del programa. Per a tal fi es recomana copiar dues cançons curtes: la primera guiada pel mestre i la segona de forma autònoma (tot i que òbviament amb l’ajuda i l’acompanyament del mestre).

És tracta senzillament d’oferir als alumnes una fitxa amb melodies senzilles i curtes que ells coneguin. Aquesta fitxa no ha de contenir els títols de les cançons, però en el seu lloc s’hi afegirà un espai per escriure. És convenient que aquesta fitxa hagi estat realitzada amb el mateix Musescore, per qüestions de semblança tipogràfica. Evidentment aquí cada mestre és el que sabrà quines cançons ha treballat amb els seus alumnes, però

per fer-nos una idea estem parlant de melodies de l'estil de "surt sol solet", "pedra pedreta"... Intentarem evitar cançons que comencin amb anacrusi per la dificultat afegida que això comportaria. Per altra banda seria convenient que el procés de creació de la partitura en blanc fos guiat o, millor encara, el mestre fes un "document plantilla" que els alumnes tan sols haguessin d'obrir per començar a treballar.

Els alumnes tan sols hauran de copiar les esmentades melodies al Musescore i reproduir-les. Un cop escoltades i identificades tan sols els restarà escriure'n el títol a la seva fitxa. És important que els alumnes coneguin i apliquin sempre l'ordre d'introducció de les dades: primer la durada de la nota, després la nota. Cal, per tant, que prèviament coneguin les figures rítmiques que introduiran.

Activitat 2: anàlisi i escriptura d'una cançó.

En aquesta activitat, adreçada a alumnes a partir del cicle superior de primària, ja es recomana fer servir l'entrada de notes mitjançant el teclat.

Es requereixen certs coneixements previs per a realitzar aquesta activitat:

- Conceptes: Clau, compàs, compassos.
- Notació anglosaxona
- Lectura i escriptura de les notes del pentagrama.
- Alteracions (bemolls i sostinguts)
- Armadura
- Símbols de repetició

En primer lloc es farà una activitat similar a l'exposada anteriorment amb el cicle mitjà, amb la diferència que ara seran els alumnes qui, primer amb l'ajuda del mestre, després de forma autònoma, configurin i generin el pentagrama per a copiar la cançó. Per a tal fi hauran d'extreure prèviament la següent informació de la partitura que se'ls ha ofert per copiar:

- Clau
- Compàs
- Nombre de compassos

Un cop introduït totes les dades i creada la partitura només caldrà copiar-la, desar-la i, si s'escau, imprimir-la.

Evidentment aquesta activitat ha estat dissenyada per a fer-se cada cop més complexa. Com a suggeriments es poden afegir repeticions a les cançons (aquestes es troben al menú "Barres de compàs" de la barra d'eines esquerra), alteracions a l'armadura (una activitat interessant un cop coneixen la funció de les alteracions es escriure la cançó sense armadura, escoltar-la i posteriorment afegir l'armadura per a escoltar el canvi), fer partitures de diverses veus (afegint nous instruments a la pantalla de selecció abans mostrada es poden crear sonoritats interessants)...

Activitat 3: traducció sonora.

Quan els alumnes tenen prou pràctica amb el programa i han assolit una bona capacitat de traduir sons en notes (treballada a l'aula de música mitjançant, per exemple, els dictats melòdics) poden escriure cançons sense suport gràfic.

El currículum de l'àrea de música inclou aprendre a tocar un instrument melòdic (que en la majoria de les escoles catalanes és la flauta). El que es proposa en aquesta activitat és ensenyar una cançó amb l'instrument, però de l'inrevés, es a dir, ensenyar-la mitjançant imitació o oralment però sempre sense partitura, i que siguin els alumnes els qui la tradueixin en partitura. El Musescore, així com qualsevol altre editor de partitures, permet veure de forma molt gràfica el só de cada nota, i així els alumnes poden identificar molt fàcilment què és el que sona malament i corregir-ho en un instant.

Aquesta activitat és un excel·lent entrenament auditiu que els prepararà per a la següent activitat: la composició.

Activitat 4: composició.

Sovint, els mestres de música ens trobem amb un problema a l'hora d'ensenyar creació musical: o se'ls fa molt complicat als alumnes traduir en una partitura el que han inventat o bé ens hem de conformar amb composicions efímeres que duren el que dura la seva interpretació i no queden reflectides enlloc.

Si s'han dut a terme les activitats anteriors més un treball de les figures rítmiques i la seva durada adequat (com ara el treball rítmic amb el programari Hydrogen relatat a una altra proposta pedagògica) els alumnes ja tenen un fort bagatge per a començar a compondre, però hi ha un pas previ a la creativitat lliure: l'aprofitament de cèl·lules musicals.

Es tracta d'una activitat tan senzilla com oferir als alumnes unes targetes amb cèl·lules musicals d'un o dos compassos màxim en tonalitat de Do major. Els alumnes escullen les cèl·lules que volen (o a l'atzar si se'ls fa molt complicat), les llegeixen en veu alta i després les combinen i ordenen al programa de la manera que ells creguin convenient. Per a que aquesta activitat sigui més fàcil i efectiva es poden organitzar les targetes en diversos grups com ara cèl·lules d'inici / intermitjes / de final, i explicar als alumnes per què cada cèl·lula està al grup que està (per exemple, les de final acostumen a tenir una nota llarga final que coincideix amb la nota Do, la que dona nom a "l'escala" emprada (tonalitat). Un cop hagin fet aquesta combinatòria sense problemes es poden barrejar les targetes i que ells decideixin o busquin les cèl·lules que els convenen per a cada funció. Cal recordar que les targetes escollides poden repetir-se per a crear estructures musicals simples (AABA, ABAC, ABBA) que nosaltres proposarem als nens com a ajuda.

Un cop dominin aquesta activitat serà el moment de donar-los via lliure i que ells, amb el coneixement adquirit, siguin capaços de, mitjançant la guia i ajuda del tutor, donar forma a les seves composicions. El Musescore els ajudarà ja que com poden escoltar allò que han escrit podran identificar quines coses poden o han de modificar per a que la partitura reflecteixi exactament les melodies que ells volen plasmar, cosa que en paper no és possible. És bo que els alumnes experimentin amb tot allò que han après, i acostumar-los a desfer sovint la seva feina. D'aquesta manera poden tocar el que vulguin sense por, ja que si "trenquen" alguna cosa, sempre podran recuperar allò que ja tenien fet.